

Viafier retica

Candidatura
UNESCO
patrimoni
mundial

CUNTRADA DA CULTURA
ALVRA - BERNINA

graubünden

La viafier retica en la cuntrada da cultura Alvra / Bernina – sin via per il patrimoni mundial da la UNESCO

La viafier retica e la cuntrada da cultura Alvra / Bernina duain vegnir integradas en la glista dal patrimoni mundial da la UNESCO sco bain cultural. Il plan da termins prevesa d'elavurar il dossier da candidatura fin la stad 2006. Suent l'examinaziun preliminar tras la confederaziun duai el vegnir surdà sin via diplomatica a la UNESCO il schaner 2007. La recepciun en la glista dal patrimoni mundial pudess alura succeder tras la UNESCO la stad 2008.

La regenza grischuna e la viafier retica (VR) han sustegni l'atun 2004 l'admissiun da la lingia da l'Alvra e dal Bernina en la «liste indicative», vul dir en la glista da propostas da la Svizra per lieus pussaivels da patrimoni mundial da la UNESCO. Il cussegl federal ha approvà l'admissiun en questa glista il december 2004. Uschia è vegnida creada la premissa per la candidatura «viafier retica en la cuntrada da cultura Alvra / Bernina». Il matg 2005 ha la regenza

dal chantun Grischun approvà il concept per la candidatura per il patrimoni mundial da la UNESCO 2008 «viafier retica en la cuntrada da cultura Alvra / Bernina» e nominà in'organisaziun da project.

Cun la candidatura per la UNESCO sa decleran la viafier retica, il chantun Grischun e las regions pronts da proteger e da mantegnair la lingia da l'Alvra e dal Bernina cun lur cuntradas da cultura. Cun il project duain vegnir garantidas in'utilisaziun persistenta da potenzials existents da la cuntrada e da la cultura sco er lur valorisaziun turistica. Grazia a la candidatura duai la conscienza da qualitat per la singularitad da questa cuntrada vegnir rinforzada, ed il maletg positiv ch'exista gia dal Grischun e da la Svizra sco pajais da viafier duai vegnir consolidà.

>>

Lingia da l'Alvra e dal Bernina

Ils trajects da viafier da l'Alvra e dal Bernina èn las parts centralas da la candidatura da la UNESCO. La viafier da l'Alvra è vegnida terminada l'onn 1903, la viafier dal Bernina l'onn 1910. La viafier da l'Alvra è vegnida construida sco viafier da muntogna classica a vapor. Ses trassé e sias construcziuns artificialas fatgas cun crappa rutta locala èn il punct culminant da la perioda classica da construir viafiers. La viafier dal Bernina è in'adattaziun innovativa da la viafier electrica interregionala cun ina trassaziun excellenta per la regiun autalpina. Domaduas viafiers avran l'Engiadina'uta al turissem internaziunal ed en sezzas eveniments turistics.

Per construir la viafier da l'Alvra (Tusaun – San Murezzan) èn vegnids consultads experts enconuscents. Las trassaziuns e tut las construcziuns èn vegnidas fatgas tenor normas che correspundevan a la pratica la pli moderna da quel temp per construir viafiers da muntogna. La viafier da l'Alvra valeva gia dal temp da sia realisaziun sco capodovra. La viafier dal Bernina (San Murezzan – Tirano) è daventada en l'artg alpin il prototip per bieras viafiers interregionalas projectadas e per intginas viafiers construidas. Oz è la viafier dal Bernina unica sin tut il mund: I sa tracta da la transversala da las Alps la pli auta da l'Europa e d'ina da las viafiers d'adesiun las pli stippas dal mund.

Las construcziuns artificialas da la lingia da l'Alvra e dal Bernina (punts, edifizis da las staziuns, posts da regladi, tunnels inclusiv lur portals) furman in'unitad cun la topografia speziala. La concepziun dal trassé, spezialmain dal traject dal Bernina, è stada motivada fermamain da l'intermediaziun da las attracziuns turisticas e da la cuntrada. Tar domaduas viafiers tutgan edifizis d'ina auta qualitat ed ellas èn vegnidas construidas – tant en quai che concerna il trassé sco er en quai che concerna las construcziuns autas – cun in referiment intenziunà a la cuntrada enturn ellas.

Il perimeter «viafier» cumpiglia il traject Tusaun – San Murezzan – Campocologno. In'amplificaziun da la candidatura cun la part taliana da la viafier fin a Tirano vegn examinada ed aspirada cun l'Italia.

Cuntrada da cultura Alvra / Bernina

Ultra dal traject da viafier duai er la cuntrada da cultura vegnir integrada en la glista dal patrimoni mundial. Cuntradas da cultura èn sa svilupadas or da las interacziuns tranter uman e natira. En il rapport da las expertas e dals experts davart la «liste indicative» da la Svizra vegn remartgà il suandant areguard la cuntrada da cultura Alvra / Bernina: «Perditgas materialas impurtantas dal cristianissem tempriv, vias istoricas, perditgas dal svilup dal turissem e da l'istorgia industriala caracteriseschan la cuntrada. Las construcziuns d'ovras electricas da Nicolaus Hartmann en il temp modern han ina impurtanza europeica ed èn colliadas directamain cun la viafier dal Bernina. Vitiers vegnan maletgs dal vitg impurtants (intgins figureschan en l'inventari dals maletgs da vitgs svizzers degns da vegnir protegids, IMVSP, sco tals d'impurtanza naziunala) ed edifizis singuls prezios. Quests facturs d'in temp passà e preschent cultural sa cuvran cun ina cuntrada naturala alpina fin autalpina d'ina bellezza spectaculara.»

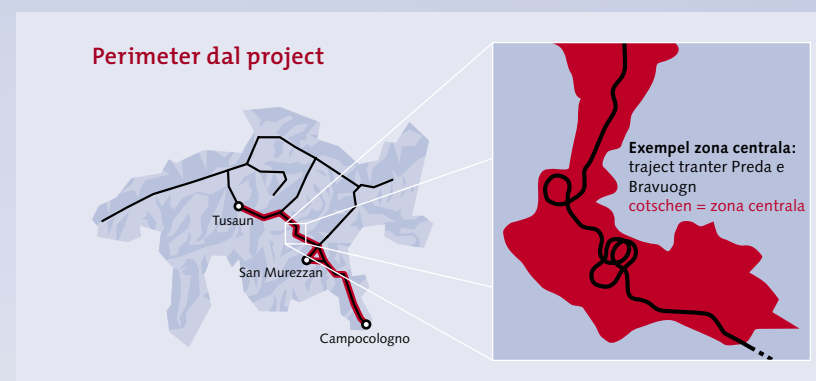
Zonas centralas e zonas da plimatsch

Il favrer 2005 ha la UNESCO fixà las directivas per elavurar ina candidatura. Cun questas directivas vegn garanti che las candidaturas sin tut il mund vegnan elavuradas en moda e maniera cumparegliabla. Uschia pon las cumissiuns cumpententas basar lur decisiuns sin documents che correspundan a standards definids cleramain en quai che concerna il cuntegn e la furma. En questas directivas vegni tranter auter fixà ch'i stoppian vegnir zavradas zonas centralas e zonas da plimatsch.

Il team da project ch'è vegni nominà tenor criteris interdisciplinars ha ussa elavurà in'emprima proposta per applitgar questas directivas per la cuntrada da cultura da l'Alvra e dal Bernina. Per fixar ils perimeters correspondentes da la cuntrada da cultura partan ins da princip dal criteri da la vesai-vladad or dal tren e da las determinaziuns e dals potenzials ch'èn gia designads en il plan directiv chantunal. Il resultat da quai è ina strivla per lung da la lingia da viafier da Tusaun – San Murezzan – Campocologno che ha ina ladezza che

dependa dals potenzials existents e che vegn cunfinada dals fatgs topografics, infrastrucuralis u dals territoris natirals.

Il team da project è ussa londervi da preschentar las emprimas ideas a las vischnancas ed a las regiuns pertutgadas e da las sviluppar vinavant en lavur cuminaivla. Questa collavuraziun ha cumenzà il november 2005.

Reglas da gieu e plan directiv

Tenor las directivas da la UNESCO duain vegnir fixadas «reglas da gieu» che garanteschin in tractament persistent da la viafier e da la cuntrada da cultura. La finamira da quellas «reglas da gieu» n'è betg la «conservaziun museala», mabain in svilup persistent dal territori da cultura e d'economia sco er dal spazi da viver. Quest territori è sa sviluppa ed è sa midà ils ultims decennis. Quai duai esser pussaivel er en l'avegnir, e però uschia che la cuntrada da cultura è anc adina «degn d'esser ina part dal patrimoni mundial» er en ils eglis da la proxima generaziun. In plan da manaschament sto s'exprimer tranter auter davart quests puncts. Quai è ina part integrala necessaria da la candidatura.

La Svizra posseda – cumpareglià cun auters pajais da quest mund – in sistem fitg sviluppa da prescripziuns e d'instruments che garanteschin in tractament persistent e sensibel da la cuntrada da cultura. Sco exempels pon vegnir menziunads il scumond general da runcar en il gaud (il gaud sco element impurtant da la cuntrada da cultura),

il sistem autdifferenzià da zonas da construcziun cun las prescripziuns correspondentas sco er il construir ordaifer las zonas da construcziun (ch'è pussaivel mo cun ina permisziun excepziunala). Er ils plans dal territori ed – en il sectur surcommunal – spezialmain il plan directiv chantunal han la finamira da garantir il svilup persistent dal territori da cultura e d'economia sco er il spazi da viver. Il plan directiv chantunal è gia concepì sco plan da manaschament per in svilup persistent dal territori.

Las «reglas da gieu» concernent in tractament persistent da la cuntrada da cultura pon pia sa basar per gronda part sin leschas e sin instruments ch'existan gia. Cun il project e cun il label da la UNESCO n'èn necessariis u na vegnan introducids naginas leschas novas e nagins instruments novs. Igl è dentant incontestà ch'il label che vegn concedì da la UNESCO vegn a chaschunar in interess public pli grond ed ina sensibilidà augmentada concernent il tractament da la viafier e da la cuntrada da cultura.

Sin la lingia da la viafier retica da Tusaun – San Murezzan – Campocologno duai vegnir garanti er en l'avegnir in tractament persistent dal maletg e dal caracter cun integrar la tgira da monuments chantunala. Uschia duain vegnir fatgas las sanaziuns da las construcziuns artificialas sin la lingia da l'Alvra e dal Bernina tenor ina moda e maniera da construir che vegn fixada en collavuraziun cun la tgira da monuments chantunala u cun autras expertas u experts. In controlling ed in monitoring permanent duain permetter d'emprender da las experientschas.

En il sectur da la cuntrada da cultura vegni sa basà per gronda part sin il plan directiv chantunal sco er sin las ponderaziuns generalas e sin las determinaziuns territorialis correspondentas (p.ex. realisaziun dal IMVSP, territoris da protecziun da la cuntrada, cuntradas da cultura cun ina impurtanza speziala e.u.v.). La finamira che la cuntrada da cultura saja anc degna d'esser ina part dal patrimoni mundial er en ils eglis da la proxima generaziun basegna ina realisaziun instrumentala en il senn d'in contract tranter las autoritads. Per quest intent duai il plan directiv vegnir agiuntà pli tard.

Organisaziun ed elements dal project

Per elavurar il project è responsabel in team da project cun represchentantas e cun represchentants da la viafier retica, da Grischun vacanzas, da l'uffizi federal da cultura e dal chantun. La direcziun dal project vegn surpigliada d'in comité directiv. Da quel fan part cusseglier guvernativ Hansjörg Trachsel, schef dal departement da l'intern e da l'economia publica, Erwin Rutishauser, directur da la viafier retica, e Johann Mürner, schef da la secziun «protecziun da la patria e tgira da monuments» da l'uffizi federal da cultura.

Ultra da la concepziun e da la realisaziun dal dossier da candidatura e dal plan da manaschament per tractar bains culturals sto er vegnir elavurà in concept per ina commercialisaziun persistente e per purtaders adattads per il label da la UNESCO.

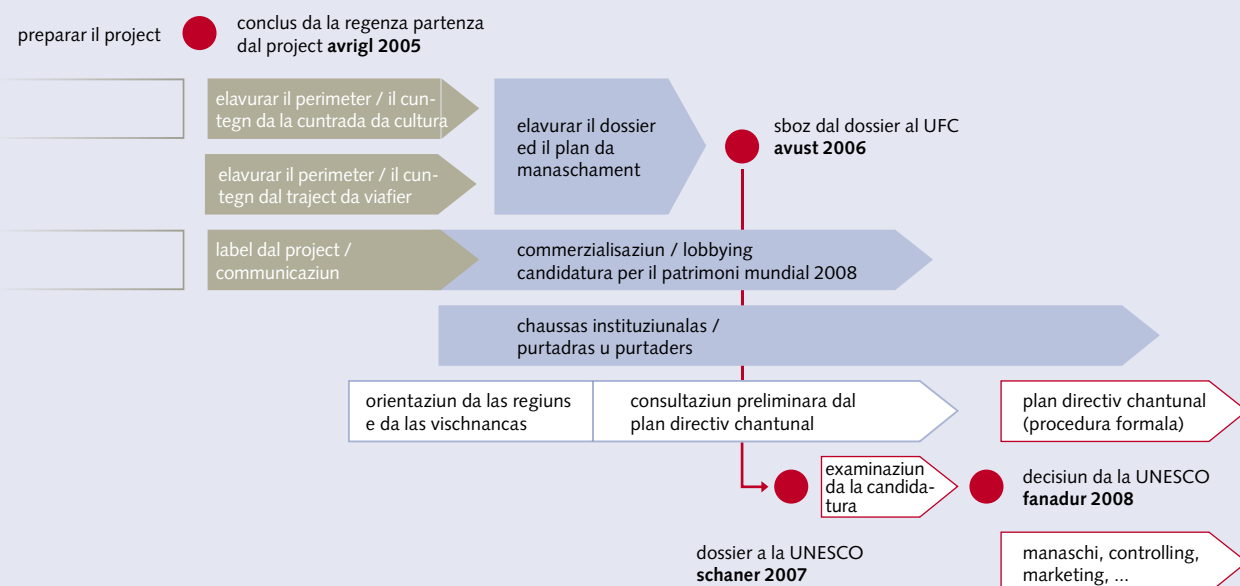
Il dossier da candidatura

Il dossier da candidatura

Il dossier da candidatura sa drizza tenor las directivas da la UNESCO. Var 30 auturas ed auturs vegnan ad elavurar ils cuntegnns. Per la part cumparativa internaziunala e per la motivaziun da la singularitad vegnan ad esser responsabels expertas ed experts renconuschids internaziunalmain.

Terms impurtants

- consegna dal dossier da candidatura a l'uffizi federal da cultura 31 d'avust 2006
- examinaziun preliminar dal dossier
- procedura d'examinaziun dals gremis da la UNESCO (expertas ed experts) 31 da schaner 2007
- inoltraziun dal dossier definitiv a la UNESCO
- decisiun dal comité da patrimoni mundial da la UNESCO fanadur 2008

Infurmaziuns e contact

Dapli infurmaziuns sut:

www.rhb-unesco.ch

Contact:

unesco@rhb.ch

Adressa:

Candidatura per il patrimoni mundial da la UNESCO 2008
Viafier retica e cuntrada da cultura Alvra / Bernina
c/o Viafier retica
Bahnhofstrasse 25
7002 Cuira

